

BİNGÖL YÖRESİNDE BAL ARISI (*Apis mellifera* L.) İÇİN ÖNEMLİ OLAN BİTKİLERİN TESPİTİ, ÖMÜR UZUNLUKLARI VE ÇİÇEKLENME TARİHLERİ

Adil Bakoğlu¹, Mehmet Ali Kutlu², Kağan Kökten³

¹Bingöl Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Tarla Bitkileri Programı, Bingöl

²Bingöl Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Arıcılık Programı, Bingöl

³Bingöl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü, Bingöl

Sorumlu Yazar: abakoglu@bingol.edu.tr

Özet

Bu çalışma, Bingöl yöresinde arıcılık için önemli olan bazı türleri tespit etmek ve çiçeklenmeye başlama zamanlarının ortaya çıkarılması amacıyla yapılmıştır. Çalışma 2011 yılında arıcıların yoğun olarak konakladıkları Bingöl İli ve çevresindeki yaylalarda gerçekleştirilmiştir. Bitki örnekleri Nisan ortasından-Temmuz ayının sonuna kadar haftada bir bu alanlar ziyaret edilerek toplanmıştır. Arıcılık açısından önemli olan 80 tür tespit edilmiştir. Çalışma sonucuna göre arıcılık açısından önemli olan türlerin çiçeklenmeye 15 Nisanda başladıkları ve 20 Temmuz kadar devam ettiği belirlenmiştir. Floranın iyi bir arıcılık için bu dönemlerde uygun olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arı, Önemli Türler, Çiçeklenme Zamanı

DETERMINATION OF IMPORTANT PLANTS FOR HONEYBEE (*Apis mellifera* L.) IN BINGOL REGION, LIFE SPIN AND DATE OF THE FLOWERING

Abstract

This study was to identify some types of which are important for beekeeping province of Bingöl and reveal to the start time of bloom. Study was carried out intensive encampment of beekeepers in Bingöl Province and the surrounding highlands in 2011. Plant samples until the end of April to mid-July, these areas were visited once a week were collected. 80 species have been identified that are important for beekeeping. According to the researchers, flowering species that are important in terms of beekeeping was determined to continue from April 15 to July 20. Flora has emerged to a good fit for beekeeping in this period.

Key Words: Bee, Important Species, Flowering Time

Giriş

Arıcılığın en temel amacı arı kolonilerinin bulunduğu yöredeki ana nektar akımı döneminde varolan bitkisel kaynaklardan nektar, polen ve propolis toplayarak bunları en iyi şekilde farklı arı ürünlerine dönüştürülmesini sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için arıcılık yapılan yörede floranın çok iyi tanınması, çiçeklenme ve nektar akımının başlama zamanı ve süresinin iyi bilinmesi gerekir. Arıcılıktan yüksek verimi sağlayabilmek koloni verimliliği, koloni gücü ve çalışkanlığının yanı sıra, nektar ve polen kaynaklarının çeşidine ve bolluğuna bağlıdır (Bijev, 1958)

Ülkemizde 2011 yılı verilerine göre yaklaşık olarak 6 milyon arı kolonisi bulunmakta bunlardan 94.245 ton bal üretilmekte, koloni başına bal verimi ise yaklaşık olarak 15,70 kg olarak hesaplanmıştır (Anon, 2011a). Bingöl İlinde ise 94.952 arı kolonisi bulunmakta olup 1800 ton bal üretilmiş, koloni ortalaması ise 18,88 kg olarak gerçekleşmiştir (Anon, 2011b).

Bingöl arıcılığının Türkiye arıcılığına katkısı koloni bazında %1,58 olurken bal üretiminde %1,9 olmuştur. Bingöl İli koloni ortalama bal verimi (18,88 kg/koloni) Türkiye koloni ortalama bal veriminden (15,70 kg/ koloni) %20,25 daha fazladır.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışma 2011 yılında arıcıların yoğun olarak konakladıkları Bingöl İli ve çevresindeki yaylalarda gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla Karlıova ilçesi Kalencik Köyü (yaklaşık 1600 rakım), Adaklı ilçesi Sütlice Köyü civarı (yaklaşık 1500 rakım) ve merkeze bağlı Üniversite arılığının bulunduğu Yamaç bölgesi (yaklaşık 1500 rakım), Metan ve Kür yaylasında (yaklaşık 1500 rakım) çiçeklenmenin olduğu 15 Nisan'da başlamış ve Temmuz ayının sonuna kadar haftada bir bu alanlar ziyaret edilerek bitkiler toplanmıştır. Bitki türlerinin toplanmasında daha çok arıların yoğun olarak ziyaret ettikleri türlerin olmasına dikkat edilmiştir. Bitkilerde çiçeklenme başlangıcı arazi örneklemlerine göre kaydedilirken, ömür uzunluklarının belirlenmesinde arazi gözlemlerine ilaveten Andiç (1985), Bakoğlu ve ark. (1999) ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (2008)'un çalışmalarından istifade edilmiştir. Çalışma ortam ısısının 20 °C'nin üstünde olduğu saatlerde gerçekleştirilmiştir.

Bitkilerin tespitinde Bingöl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü Öğretim Üyeleri ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından basılan "Türkiye'nin Çayır ve Mera Bitkileri" kitabından yararlanılmıştır.

Araştırma Sonuçları ve Tartışma

Tespit edilen bitkiler ve bunların çiçeklenmeye başlama tarihleri Tablo 1 de verilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde; 15 Nisan da kedi otu (*Centranthus longiflorus*), Şahtere (*Fumaria microcarpa*) ve hakiki papatya (*Matricaria chamomilla*) türlerinin çiçeklenmeye başlama zamanları olduğu; Çoban dikenini (*Centaurea urvillei*), Yabani havuç (*Daucus carota*), Hindiba (*Crepis armena*), Topuz dikenini (*Echinops pungens*), Tüysüz kirpi dikenini (*Echinops ritro*), Boğa dikenini, Çakır dikenini (*Eryngium billardieri*), Boğa dikenini, Çakırdikenini (*Eryngium bithynicum*), Sığırkuyruğu (*Verbascum speciosum*) ve Doğu ballıbabası (*Wiedemannia orientalis*) türlerinde ise çiçeklenmeye başlama zamanlarının 20 Temmuz olduğu belirlenmiştir. Diğer türlerin ise bu tarihler arasında çiçeklenmeye başladıkları tespit edilmiştir.

Çalışma sonucuna göre arıcılık açısından önemli olan türlerin çiçeklenmeye 15 Nisanda başladıkları ve 20 Temmuzda çalışılan son türün çiçeklenmeye başladığı tespit edilmiştir. Floranın iyi bir arıcılık için bu dönemlerde uygun olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 1. Bingöl İlinde Bal Arıları İçin Önemli Bitki Türleri, Ömür Uzunlukları ve Çiçeklenmeye Başlangıç Tarihleri.

Latince adı	Türkçe adı	Ömür Uzunluğu	Çiçeklenme Başlangıcı
<i>Acanthus dioscoridis</i> L.	Ayı pençesi	P	03.07.2011
<i>Acanthus spinosus</i> L.	Dikenli ayı pençesi	P	10.06.2011
<i>Achillea biebersteinii</i> Afan	Sarı cıvanperçemi, Pire otu	P	11.07.2011
<i>Achillea millefolium</i> L.	Beyaz cıvanperçemi, Bin bir yaprak	P	03.07.2011
<i>Achillea pseudoaleppica</i> Hub.-Mor	Çıvan perçemi	P	03.07.2011
<i>Alcea apterocarpa</i> (Fenzl) Boiss.	Hatmi çiçeği	P	11.07.2011
<i>Alcea calverti</i> Boiss.	Hatmi çiçeği	P	11.07.2011
<i>Ammi majus</i> L.	Yalancı diş otu	A	11.07.2011
<i>Ammi visnaga</i> (L.) Lamarck	Kürdan otu, diş otu	B	10.06.2011
<i>Anchusa azurea</i> Miller	Mavi Sığırdili, Güriz	P	26.06.2011
<i>Anthemis marshalliana</i> Willd.	Sarı papatya	P	13.05.2011
<i>Anthemis tinctoria</i> L. var. <i>pallida</i> DC.	Bovacı papatyası, Sarı papatya	P	03.06.2011
<i>Artemisia splendens</i> Willd. (Syn. A. Alba)	Yavşan	P	29.04.2011
<i>Arabis caucasica</i> Willd.	Tere	P	29.04.2011

TÜRKİYE 10. TARLA BİTKİLERİ KONGRESİ KONYA

<i>Astragalus eriocephalus</i> Willd	Çok başlı dikenli geven	P	18.06.2011
<i>Astragalus gummifer</i> Lab.	Sakız geveni	P	11.07.2011
<i>Astragalus idea</i> Sirj.	Geven	P	03.07.2011
<i>Astrodaucus orientalis</i> (L.) Drude	Gımmi	A	11.07.2011
<i>Carduus acanthoides</i> L.	Deve dikenli	P	26.06.2011
<i>Carduus nutans</i> L.	Deve dikenli	B	26.06.2011
<i>Caspella bursa-pastaris</i> (L.)	Çobançantası	B	22.04.2011
<i>Centaurea depressa</i> M. Bieb.	Mor peygamber çiçeği, Acımak	A	11.07.2011
<i>Centaurea drabifolia</i> Sm.	Peygamber Çiçeği	P	03.07.2011
<i>Centaurea hyalolepis</i> Boiss.	Peygamber çiçeği	B	26.06.2011
<i>Centaurea iberica</i> Trev. Exd Sprengel	Alabaş, çakırdikeni	A-B	03.07.2011
<i>Centaurea urvillei</i> DC. Subsp. armata	Çoban dikenli	A-B	20.07.2011
<i>Centranthus longiflorus</i> Stev.	Kedi otu	P	15.04.2011
<i>Cichorium intybus</i> L.	Yabani hindiba	P	06.05.2011
<i>Crepis armena</i> DC.	Hindiba	P	20.07.2011
<i>Daucus carota</i> L.	Yabani havuç	P	20.07.2011
<i>Delphinium linearilobum</i> (Truth.) Busch	Hazeran çiçeği	P	03.06.2011
<i>Dianthus multicaulis</i> Boiss. & Huert	Çok saplı karanfil	P	11.07.2011
<i>Echinops orientalis</i> Trautv.	Topuz dikenli	B-P	03.07.2011
<i>Echinops pungens</i> Trautv.	Topuz dikenli	P	20.07.2011
<i>Echinops ritro</i> L.	Tüysüz kirpi dikenli	P	20.07.2011
<i>Echinops viscosus</i> DC.	Kirpi başı, Mavi dünya	P	11.07.2011
<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	İğde	P	06.05.2011
<i>Erodium absinthoides</i> Willd.	Dönbabaotu	P	27.05.2011
<i>Eryngium billardieri</i> Delar	Boğa dikenli, Çakırdikeni	P	20.07.2011
<i>Eryngium bithynicum</i> Boiss.	Boğa dikenli, Çakırdikeni	P	20.07.2011
<i>Eryngium campestre</i> var. <i>Virens</i> L.	Boğa dikenli	P	10.06.2011
<i>Eryngium creticum</i> Lam.	Güz dikenli	A-B	20.07.2011
<i>Eryngium giganteum</i> M. Bieb.	Göz dikenli Boğa dikenli	P	20.07.2011
<i>Euphorbia myrsinites</i> L.	Sütlege	P	18.06.2011
<i>Ferula orientalis</i> L.	Doğu çarısı	P	13.05.2011
<i>Fumaria microcarpa</i> Boiss. ex Hausskn.	Şahtere	A	15.04.2011
<i>Hypericum scabrum</i> L.	Kaba kuzu kıran otu	P	29.04.2011
<i>Lamium purpureum</i> L.	Ballıbaba	A	20.05.2011
<i>Lathyrus brachypterus</i> Cel.	Mürdümük	P	20.05.2011
<i>Lotus corniculatus</i> L. var. <i>corniculatus</i>	Sarı çiçekli gazal boynuzu	P	06.05.2011
<i>Lotus gebelia</i> Vent.	Gazalboynuzu	P	20.05.2011
<i>Malva neglecta</i> Wallr. (Syn. <i>M. rotundifolia</i>)	Ebegümeçi	A-B	03.06.2011
<i>Marrubium parviflorum</i> Fisch. & C.A. Mey.	Küçük çiçekli sinekli otu	P	13.05.2011
<i>Matricaria chamomilla</i> L.	Hakiki Papatya	A	15.04.2011
<i>Medicago lupulina</i> L.	Şerbetçi otu yoncası	P	29.04.2011
<i>Melilotus alba</i> Desr.	Ak taş yoncası	B	18.06.2011
<i>Melilotus officinalis</i> (L.) Desr.	Sarı taş yoncası	B	13.05.2011
<i>Muscari comosun</i> (L.) Miller	Arap sümbülü, Dağ sümbülü	P	27.05.2011
<i>Muscari neglectum</i> Guss.	Dağ sümbülü	P	27.05.2011
<i>Onosma bornmuelleri</i> Hausskn.	Dallı altın damla	P	03.07.2011
<i>Onosma microcarpum</i> Stev. ex DC.	Altın damla	P	13.05.2011
<i>Origanum acutidens</i> (Hand-Mazz.) Letswaart	Kekik	P	03.07.2011
<i>Papaver rhoeas</i> L.	Gelincik	A	27.05.2011
<i>Ranunculus cuneatus</i> Boiss.	Düğün çiçeği	P	27.05.2011
<i>Senecio vernalis</i> Waldst. & Kit.	İlkbahar kanarya otu	A	22.04.2011
<i>Senecio vulgaris</i> L.	Kanarya otu	A	27.05.2011
<i>Seseli libanotis</i> (L.) W. Koch	Horozgözü	A-P	03.07.2011
<i>Sisymbrium elatum</i> K. Koch.	Bülbül otu	A-B	27.05.2011
<i>Sonchus oleraceus</i> L.	Eşek marulu	A-P	22.04.2011
<i>Thymus sipyleus</i> Boiss.	Kekik	P	03.07.2011
<i>Trifolium ambiguum</i> M. Bieb.	Kafkas üçgülü	P	06.05.2011
<i>Trifolium cherleri</i> L.	Trakya üçgülü	A	29.04.2011
<i>Trifolium hybridum</i> L.	Melez üçgül	P	13.05.2011
<i>Trifolium pilulare</i> Boiss.	Üçgül	A	13.05.2011
<i>Trifolium repens</i> L.	Ak üçgül	P	03.06.2011
<i>Verbascum speciosum</i> Schrader	Sığırkuyruğu	B	20.07.2011
<i>Vicia canescens</i> Lab.	Ak tüylü fiğ, Gri fiğ	P	20.05.2011

<i>Vicia cracca</i> L. subsp. <i>cracca</i>	Kuş fiği	B	13.05.2011
<i>Vicia villosa</i> Roth	Tüylü fiğ	A	13.05.2011
<i>Wiedemannia orientalis</i> Fisch. & C.A.Mey.	Doğu ballıbabası	A	20.07.2011

A: Annual, B: Biannual, P: Perannual

Kaynaklar

- Andiç, C. 1985. Erzurum Yöresi Doğal Çayır-mera ve Yayla Vejetasyonlarında Mevcut Bitki Türleri, Bunların Hayat Formları ve Çiçeklenme periyotları. Atatürk Üniv. Zir. Fak. Der., 16, 85-104.
- Anonim. 2011a. Türkiye İstatistik Yıllığı. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yay. Ankara.
- Anonim. 2011b. Türkiye İstatistik Yıllığı. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yay. Ankara. Bingöl Tarım İl Müdürlüğü Verileri.
- Bakoğlu, A., A. Koç ve A. Gökkuş. 1999. Erzurum Yöresi Çayır ve Meralarında Yaygın Bitki Türlerinin Ömür Uzunluğu, Çiçeklenmeye Başlama Tarihi ve Ot Kalitesi ile İlgili Bazı Özellikleri, Tr. J. of Agric. and Forestry, Ek Sayı No:4, 951-957.
- Bijev, B. 1958. Rikvodstvo Za Uprajneniya Po Pçelarstvo. 27-34, Sofya.
- Türkiye'nin Çayır ve Mera Bitkileri, 2008. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Çayır, Mera, Yem Bitkileri ve Havza Geliştirme Daire Başkanlığı Yay.